

Sprawozdanie z I Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej *Ochrona zbiorów bibliotecznych. Przeszłość – Teraźniejszość – Przyszłość*

W dniach 19-20 maja 2016 roku odbyła się I Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Ochrona zbiorów bibliotecznych. Przeszłość – terażniejszość – przyszłość*, zorganizowana przez pracowników Zakładu Bibliotekarstwa i Czytelnictwa Katedry Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy: dr. hab. Ryszarda Nowickiego, prof. UKW, dr Joannę Gomoliszek i dr Katarzynę Wodniak przy współpracy dr. Pawła Marca. Patronat honorowy nad wydarzeniem objęło Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, a sponsorowały je firmy ARFIDO, TN Projekt oraz Digital-Center. Konferencja miała charakter interdyscyplinarny, jej celem było podjęcie problemów związanych z ochroną materiałów bibliotecznych w przeszłości oraz wyzwaniem stojącymi przed współczesnymi i przyszłymi bibliotekarzami. Wzięli w niej udział bibliotekarze oraz pracownicy naukowci z 28 ośrodków naukowych z całej Polski, zarówno instytucji publicznych, jak i prywatnych.

Zebranych gości, w tym przedstawiciele władz uczelni, przywitał kierownik Katedry Informacji Naukowej i Bibliologii ks. dr hab. Zdzisław Kropidłowski, prof. UKW, a jej uroczystego otwarcia dokonała dr hab. Anna Koziczak, prof. UKW (Dziekan Wydziału Administracji i Nauk Społecznych). Następnie rozpoczęła się sesja otwierająca - jako pierwszy występował jeden z organizatorów, dr hab. Ryszard Nowicki. Zaprezentował działalność krakowskiej Delegatury Ministerstwa Oświaty do zabezpieczania księgozbiorów opuszczonych i porzuconych na Pomorzu Zachodnim po II wojnie światowej. Skupił się na dokonaniach Marii Quirini, która w okresie swojej aktywności zabezpieczyła około 900 000 tomów. Kolejny z prelegentów, dr hab. Andrzej Drózd z Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie, przedstawił wybrane zagadnienia badawcze i metodologiczne systemu książki w latach 1945-1956, podejmując próbę ich powiązania. Dorota Pietrzakiewicz z Uniwersytetu Warszawskiego natomiast opowiedziała o udziale Piotra Bańkowskiego, pracownika archiwów państwowych oraz długoletniego redaktora „Archeionu”, w ochronie zbiorów bibliotecznych. Zdaniem referentki do ważniejszych zasług bohatera jej wystąpienia należało aktywne uczestnictwo w pracach rewindykacyjnych oraz zabezpieczanie zbiorów bibliotecznych i archiwalnych w czasie II wojny światowej.

Ogółem w ciągu dwóch dni konferencji zostało wygłoszonych 15 referatów (jedna z prelegentek nie dojechała), które podzielono na 5 sesji tematycznych. Pierwszego dnia dominowało ujęcie historyczne, czemu poświęcono dwie pierwsze sesje. Rozpoczęło je wystąpienie dr. Tomasza Stolarczyka z Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego, który w ciekawy sposób opowiadał o zasadach regulujących korzystanie z księgozbioru w bibliotekach bernardyńskich, dominikańskich, jezuickich i paulińskich w XIII-XVIII w. Szczególne zainteresowanie publiczności wzbudziły kary chłosty czy nawet ekskomuniki grożące za niestwierzenie się regulaminów. Kolejna dr Maria Otto z PAN Biblioteki Gdańskiej omówiła udział regulaminów bibliotecznych w ochronie zbiorów. Jako materiał badawczy wykorzystywała przepisy obowiązujące w jej placówce, zaczynając od najstarszego regulaminu wydane go drukiem w 1686 roku. Ewa Goumissi z Politechniki Wrocławskiej szczegółowo opowiadała o ochronie książek i rękopisów w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we

Lwowie w latach 1900-1939, a swoją bogato ilustrowaną prezentację oparła w dużej mierze na materiałach z zasobów Archiwum Zakładowego ZNiO. Przybyły również z BUŁ-u Piotr Lewkowicz podjął się w swoim referacie analizy treści wybranej polskiej literatury fachowej w okresie międzywojennym, prezentując poruszane w niej aspekty ochrony zbiorów. Część historyczną zakończył Przemysław Garlicki z Książnicy Pomorskiej. Prelegent powrócił do tematu ochrony zbiorów na Pomorzu Zachodnim po II wojnie światowej, przedstawiając go na łamach najważniejszych czasopism lokalnych.

W przerwie między pierwszą a drugą sesją był czas na wystąpienia sponsorów. Przedstawiciele ARFIDO zaprezentowali nie tylko znaną już chyba wszystkim technologię RFID, ale i dwa nowe produkty: książkomat do samodzielnego odbioru zamówionych egzemplarzy oraz inteligentną półkę do samodzielnego zwrotów. Digital Center przedstawił skaner ROWE 650i, jedyny posiadający funkcję automatycznej regulacji skanowanego dokumentu aż do 30 mm, a pracownicy TN Projekt opowiedzieli o znajdujących się w ofercie firmy foliach przeznaczonych do zabezpieczania księgozbioru bibliotecznego oraz taśmach z folią ochronną przydatnych podczas wszelkiego rodzaju pracach malarskich czy remontowych.

Trzecia sesja zrealizowana podczas pierwszego dnia konferencji nosiła tytuł „Konteksty ochrony zbiorów”. Rozpoczęła ją wystąpienie Katarzyny Sikory z Uniwersytetu Gdańskiego. Prelegentka omówiła sposoby ochrony i udostępniania materiałów bibliecznych, zabytków i muzealiów z punktu widzenia prawa, a w podsumowaniu przedstawiła propozycję wspólnego systemu ochrony. Ciekawą odmianą był referat dr Agnieszki Bangrowskiej z Uniwersytetu Śląskiego, która sprawdzała możliwości zastosowania substancji grzybobójczych z praktyki rolniczej do ochrony zbiorów bibliecznych. W wystąpieniu przedstawiła wyniki wstępnych badań nad fungicydami, które zdają się dobrze rokować na przyszłość. Dr hab. Zdzisław Gębołyś, prof. UKW, zaprezentował działalność Zentrum für Bucherhaltung Leipzig, głównego ośrodka konserwacji i restauracji książki w Niemczech, skupiając się na jego organizacji oraz stosowanych metodach. Wystąpienie to wzbudziło nieco kontrowersji wśród słuchaczy, którzy zwracali uwagę, że omawiany ośrodek jest firmą komercyjną i ceny jego usług znajdują się poza zasięgiem wielu polskich – jak i niemieckich – bibliotek.

Dwie sesje przeprowadzone drugiego dnia konferencji wypełniły referaty prezentujące praktyczne ujęcie ochrony zbiorów. Dr Elżbieta Pokorzyńska z UKW w Bydgoszczy przedstawiła modele organizacji introligatorsko-konserwatorskiej ochrony zbiorów w polskich bibliotekach, bazujące zarówno na przybibliotecznych pracownikach introligatorskich i konserwatorskich, jak i na zewnętrznych wykonawcach. W swoim wystąpieniu dr Joanna Matyasik z Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bydgoszczy skoncentrowała się natomiast na realizowanych w placówce w latach 2011-2015 projektach umożliwiających pozyskanie środków na konserwację i digitalizację. Większość inicjatyw dotyczyła renowacji inkunabułów i starych druków, ale udało się również uzyskać pieniądze na wyposażenie pracowni digitalizacji, jak i na stworzenie kopii cyfrowych: czasopism regionalnych, inkunabułów, części zbiorów kartograficznych, DŹS-ów oraz teatrliów. Tematyka wystąpienia wzbudziła spory odzew wśród słuchaczy, którzy zadawali pytania dotyczące takich kwestii, jak ilość przyjętych projektów na liczbę złożonych

czy jakie pomysły najczęściej zostają zaakceptowane. Dr Matyasik podała, że według doświadczeń jej instytucji największe szanse powodzenia mają inicjatywy dotyczące konserwacji inkunabułów i starodruków oraz związane z czasopismami regionalnymi, natomiast trudno zdobyć środki na zabezpieczenie map czy dokumentów życia społecznego. Prelegentka przyznała, że w związku z tym WiMBP skupia się przede wszystkim na tych projektach, które dają największe prawdopodobieństwo akceptacji.

Anna Polańska i Anna Zelmańska-Lipnicka z Biblioteki Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku przedstawiły realizowane w placówce projekty ochrony zbiorów bibliotecznych, czyli tworzenie platformy Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej oraz digitalizację i ewidencję spuścizny po regionalnym artyście rzeźbiarzu. Występująca po nich Ewa Tomaszewska z Biblioteki Instytutu Technologii Drewna w Poznaniu omówiła sposoby, możliwości i narzędzia zabezpieczania zbiorów w różnych okresach działalności Instytutu. Z uwagą wysłuchano interesującego wystąpienia Teresy Skibickiej z Biblioteki Głównej Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy, która zajęła się zagadnieniem „szarej literatury”, szeroko wykorzystywanej na uczelniach technicznych. Prelegentka, posługując się przykładem własnej instytucji, przedstawiła zarys problematyki w przeszłości, stan aktualny oraz próbę refleksji na przyszłość, wysuwając propozycję stworzenia archiwum cyfrowego. Zainteresowanie wzbudził także referat Agnieszki Kościelniak-Osiak z BUW-u, poświęcony zagadnieniu ochrony i bezpieczeństwa zbiorów bibliotecznych użyczanych w charakterze obiektów wystawowych. Prelegentka opowiedziała o wypracowanej w Oddziale Promocji, Wystaw i Współpracy biblioteki specjalnej procedurze wypożyczania zbiorów, opartej na zaleceniach i procedurach obowiązujących w muzealnictwie. Szczegółowo przedstawiła poszczególne jej elementy, sytuując je na tle najczęstszych praktyk stosowanych w obiegu wystawienniczym. Temat najwyraźniej trafił w potrzeby słuchaczy, jako że podczas dyskusji do autorki skierowano szereg pytań, prosząc o szersze wyjaśnienia niektórych kwestii czy podanie większej ilości przykładów z własnych doświadczeń. Wystąpienia konferencyjne zakończył referat Ewy Witkowskiej z Biblioteki Głównej Uniwersytetu w Białymstoku, która przedstawiła wybrane aspekty procesu odbudowy japońskich bibliotek po wielkim trzęsieniu ziemi, jakie nawiedziło Japonię w 2011 roku. Prelegentka mówiła m.in. o inicjatywach mających na celu ratowanie zniszczonych w katastrofie zbiorów, zastąpienie niezdolnych do normalnego funkcjonowania bibliotek czy zachowanie materiałów związanych z kataklizmem.

Rezultatem konferencji będzie publikacja zawierająca wygłoszone referaty, której wydanie planowane jest na koniec 2016 roku. W podsumowaniu dr hab. Ryszard Nowicki podkreślił, że ochrona zbiorów bibliotecznych to zagadnienie ważne i wymagające dalszych badań, a różnorodność podejmowanych w wystąpieniach zagadnień wskazuje na zapotrzebowanie na kolejne spotkania poświęcone tej tematyce. Mając to na uwadze, Zakład Bibliotekarstwa i Czytelnictwa Katedry Informatyki i Bibliologii UKW planuje kolejne edycje konferencji.

Oprac. mgr Ewa Witkowska